

אותו ואת בנו

מאת: י.ד. ברקוביץ'

עיבוד ונוסח לשוני מחודש: שמואל הספרי

© כל הזכויות שמורות לשמואל הספרי

1985

הדמויות

מושקי – מואיסיי פוראסונטוב

יעקב

מושקי הצעיר

אכרים

אביו של מושקי

אמו

אחיו

אבדוטיה

טאניה

אבדוטיה הצעירה

פיאטק

אליושקה

הברילא

מאיר בר

רחצי

ראש הבריונים

אקים

מערכה ראשונה

(עשן מתאבד על הבמה. מושקי עוקד את יעקב הנאבק עמו)

מושקי

(ממלמל) זהו, ככה, בידיים... לעקור אותך מן השורש.. כן, תלחם.. לא יעזור לך כלום.. עוד מעט תפסיק.. חכה כן.. אותו ואת בנו.. אותו ואת בנו..

(פעמון כנסיה מצלצל, האור מתעמעם, נערים כפריים נושאים חזיר אל אחורי הבמה, מבעירים אש, עשן מתאבד. לכמה מהם סכינים גדולות ומגלים. יש בדרך עיסוקם בחזיר ריכוז ואלימות כאילו הם מקריבים קורבן. מושקי העוקד את יעקב מפסיק את פעולתו ופונה אליהם, יעקב שירד מהשולחן מתגלה ליד הכפריים זהו מושקי הצעיר, לבוש כנער, נושא סיר-אוכל בידיו, עומד ומביט בהם מוקסם. אביו מופיע מאחוריו, דמות יהודי מבוגר, שם ידו על כתפו. הנער נבהל, הסיר נופל בקול רעש, מקריבי הקורבן נעלמים לאט).

הנער (מושקי)

עוד רגע.

האב

בא.

מושקי

זה כמו קורבן, אבא, נכון?

האב

אה?

מושקי

כמו קורבן, הם עושים חג וזה הקורבן, כמו פסח, קורבן פסח שלנו, בבית מקדש שלנו.

האב

מי אמר לך את זה?

מושקי

הרבי, שאצלנו גם היו עושים קורבן לכבוד הפסח, גם, שורפים את כל הבהימה.

האב

את כל הבהימה... זה חזיר! (סוטר לו) זה חזיר! הנה לך בעד החזיר, בעד החזיר... וזה בעד החזיר (מכה אותו) וזה... (ביתו של הנער, אמו, ליד החלון, אחיו מעיין בספר ליד השולחן, אחותו בפינה. האב גורר את מושקי הנער פנימה) קורבן פסח! הנה לך קורבן פסח (מכה) את שלא תתקרבי! (לאם) הבן – יקיר שלך עם השקצים, עם החזיר, זוזי, את הנשמה אני אעקור לו, בידיים, מן השורש, את הגוי אני אהרוג לו. (האח, קם כמי שהפריעו לו ופוסע בחיו עיניו הצידה) יוסל בספר – ואתה בחזיר. כולם בספר – אתה בחזיר, גוי! מספיק! (מטיל אותו לפינה)

מושקי

הלוואי שתמות! (לוחש) הלוואי שתמות. פעמונים מצלצלים. האור יורד ומתעמעם, בקדמת הבמה יושבות שתי דמויות נשים ליד דוד כביסה מהביל, מכבסות ומשוחחות. האור עולה ברקע, על ביתו של הנער, האחיות ליד החלון, האם ליד השולחן. האב והאח נכנסים עם טליתות וכיפות גדולות). לא חזר? (שתיקה. טריקת דלת. מושקי פוסע פנימה, מעיף מבט, מתיישב לשולחן וקורע לחם)

האח

(לאב) ומה עם ברכה?

האב

איפה היית כל הלילה?

מושקי

איפה שצריך.

האב

איפה היית?

מושקי

איפה שרציתי.

האם

מושק'יה...

האב

תענה כשאני מדבר אליך – איפה היית כל הלילה?

מושקי

אצל גוי. בבית של גוי. בבית חם של גוי. אתה שומע יוס'ל? (לאחיו) תקשיב טוב – אח שלך למד תורה כל הלילה.

האח

אה?

מושקי

כן, אצל הבית מדרש של מכסים.

האם

מכסים?

מושקי

מכסים, כן, הקצב – חזירים מכסים.

האב

צא מהבית! מיד! צא מהבית שלי מיד! שלא תראה את הפרצוף שלך כאן. החוצה! (מסתער עליו)

מושקי

(מושיט אגרוף מול פני אביו) תזהר!!

האב

משומד! צא, משומד! (דוחף אותו החוצה)

מושקי

(מבחוץ) טינופת! תזהר לך ממני, אתה שומע? טינופת! אני עוד אשלם לך, מנוול!

האח

מושקי!

מושקי

אני מצפצף עליכם, אתם שומעים?! מצפצף, יורק עליכם!

(קול ילדים – "מושקילי חזיר, מושקילי חזיר")

האם

שקט, שקט.

(האור מתעמעם באחורי הבמה ועולה לאט על שתי הנשים היושבות ליד דוד הכביסה)

טאניה

אצלנו סיפרו שהיהודים קוראים לו, אאאה... מושקילי החזיר.

אבדוטיה

שה, שקט טפשה! שלא תעיזי להוציא את השם הזה מהפה שלך בבית. חס וחלילה אם הוא שומע הוא הורג בלי לחשוב.

טאניה

אבל איך הוא הגיע אליכם?

אבדוטיה

ככה הגיע, אלוהים הביא אותו, אבל השטן עוד ישב אצלו במעיים, עוד היה טמא – מהיהודים ברח ואלינו לא נדבק, ואנחנו – בית של אנשים ישרים היינו. הרי אבא שלי עליו השלום היה העשיר בין כל הקצבים. ואני בחורה בתולה הייתי, ככה חלקה ולבנה, תענוג ממש, כמו הבתולות. ומה, הרי הייתי אוכלת כמו שצריך.

טאניה

אני חושבת שאהבת אותו מאד.

אבדוטיה

ומה יכולתי לא לאהוב, גם יפה וגם גבוה גם עם שכל בראש. מהצבא חזר אז והיה בולט מכל הבחורים... (האור מתעמעם, מושקי הצעיר, מטפל בחזיר שחוט, נכנסת אבדוטיה הצעירה, מחבקת אותו מאחור וצוחקת)

מושקי

מי זה? מי זאת?

אבדוטיה

אתה תגיד

מושקי

מרוסיה?!... ניורה! מארינקה! מאריאשקה?

אבדוטיה

מנוול, בוגד!!

מושקי

אבדוטיה!... מהתחלה ידעתי.

אבדוטיה

שקרן, יהודי שקרן! (מושיק נרתע) סליחה, מושקי, סליחה, (סוחבת אותו)

מושקי

לאן?

אבדוטיה

שמה...

מושקי

אין זמן, זוזי, יש לי עבודה, אחר כך, (מתפתה ומשכיב אותה ליד החזיר) מישהו בא, די! (אמו של מושקי מופיעה, אבדוטיה מתחבאת) אמא...! (שתיקה) מה יש לך פה? מה יש לך פה?!

האם

אוי, חושך לי בעיניים. שחור לי בעיניים...

מושקי

עכשיו, חושך לך, מה? ומה קודם? אור? שגירש אותי מהבית שלו, מה היה? אור? לבן?

האם

נו מושקי מה עשית? טוב עשית? תבקש ממנו סליחה מושק'ליה. מה עשית מסכן שכמוד. מושק'לי, שמע, מושקי אחיך יוסל, אומר, אולי... ככה, בתור עצה... שאם לא... אז לפחות שתיסע לאמריקה... מושקי, מה?... ניקח, הוא אומר, מהנדוניה של רוחל, אחותך, שאספנו לה... מושקי... לגיד לו סליחה, מה עשית איש בלי מוח.

מושקי

יוסל, אה? לאמריקה! אני שואל את התולעת העלוב הזה אם לאמריקה...

האם

אבל גם הוא מסכים לזה...

מושקי

אההה! הוא?! הרוצח, גם הוא מסכים לזה... לגרש לאמריקה, למה? לא יכול לסבול את מושקי, פה, עם החזירים? טוב, תלכי תגידי לו, מושקי הבן שלך אמר, רוצח, אם עכשיו פה מול העיניים, אתה מת, כמו כלב מצורע – מושקי נשאר יהודי. את שומעת? עכשיו שהוא חי- לא! גמרנו. לשמד. מושקי יהיה משומד. לצלב!

האם

זה אבא, מושקי.

מושקי

תלכי מפה, הביתה. מה יש לך לעשות פה בין החזירים. הביתה! (פונה ללכת, עוצרת, ממשיכה. מושקי פונה אחריה, מהסס, עוצר) אבדוטיה! אבדוטיה! (יוצאת ממחבואה)

אבדוטיה

ש...ש...ש... (צוחקת) מי זאת, אמא שלך?

מושקי

לכי לאח שלך, וואסקה. לכי למכסים, לאבא שלך למכסים, ותגידי – מושקי לא רוצה להיות יהודי. מושקי רוצה להיות גוי. גמרנו. נו!

אבדוטיה

(מתנפלת עליו) מושקי!

מושקי

זוזי! (מצטלבת ומצליבה אותו) זוזי, (נושקת לו) אאאח! חזיר מסריח אצלך מהפה, זוזי! (האור מתעמעם באחורי הבמה ועולה בקדמתה)

טאניה

היהודים לא אוכלים חזיר, זה מגעיל אותם.

אבדוטיה

והוא את חושבת, אותו זה לא מגעיל? בהתחלה, לא היה נוגע בחזיר. עכשיו אבא שלי ינוח בגן עדן, הרי היה קצב חזירים, והיינו אוכלים, בלי עין הרע, חזירים, והוא – לא רצה. אז מה, ברירה היתה לי – הלכתי אל הסנדלרית היהודיה, למדתי קוגעל, למדתי צימעס. גם געפילטע-פיש למדתי, שאלוהים יסלח לי. (מצטלבת) עד שהתרגל לחזיר שלנו.

טאניה

ואולי רצה לחזור אליהם?

אבדוטיה

לחזור מה פתאום? אותם היה שונא יותר מאתנו והתנצר, גם טבל במים הקדושים.

טאניה

כן, גם ישו אדונינו בה מהם.

אבדוטיה

שקט, טפשה! זה השטן המנוול עוד מסית אותו עמוק בתוך המעיים, שאלוהים יסלח לי. אחרי החתונה היה הולך לכנסיה בכל יום ראשון – אבל בבית, בלי שאף אחד ראה, היה יורק בגועל נפש.

טאניה

יורק?

אבדוטיה

על הכל. היה צוחק מכל דבר קדוש ובלילה היה הולך לישון בלי הצלב. בלי הצלב!

טאניה

איזה סיפורים נפלאים...

אבדוטיה

רק זה סיפורים נפלאים? הוא לא רצה שיהיה ילד.

טאניה

אבל ילדת לו בן?

אבדוטיה

היה נס מאלוהים! אבל ברגע שידע שאני בהריון, ברח מהבית ולא חזר שלושה לילות. כאן הייתי יושבת ליד החלון. לבד. לעצמי. ושותה את הדמעות. למה, את חושבת, יעקב נולד כל כך כועס ומרוגז?

טאניה

אני מפחדת שהלך לעשות פוגרום.

אבדוטיה

פוגרום איפה?!

טאניה

מסביב. בעיר. ביהודים.

אבדוטיה

מי אמר לך את זה?

טאניה

אליושקה אמר. וגם, שכבר כמה ימים הבחורים מהכפר מכינים קרדומים ומגלים כדי להתנפל על מוראוונקא, וגם יעקב.

אבדוטיה

אוי, אלוהים, ולמה נתת לו ללכת? את אשתו, הרי מסוכן שם.

טאניה

ניסיתי להגיד לו והתנפל עלי בקללות ובצעקות. את יודעת איך קרא לי?

אבדוטיה

נו...

טאניה

יהודיה! קרא לי יהודיה! תסתלקי הוא אמר, יהודיה! לי, לאשתו! נו!!

אבדוטיה

מה ככה אמר לך? טוב, האמת שאת באמת קצת ככה, אם לא אכפת לך, קצת נראית כמו יהודיה. הנה, ככה, הלחיים חוורות, וגם השדיים לא הכי, יפים...

טאניה

גם את?!!! גם את?!!!

אבדוטיה

נו, נו, שה... שה... שקט, טפשה. מישהו בא בחצר...

(נכנס פיאטק)

פיאטק

ה' עמכם, פרולטרים! מתכבד להתייצג לפניך, חבירה. קיריל קיריליטש פיאטק. לפנים עבד בחצרות אלוהים, והיום קומיסאר עליון על עם הרעבים (משתחוה לפני טאניה)

אבדוטיה

איפה נעלמת כל כך הרבה זמן?

פיאטק

נע ונד, לראות מה עושים בני אדם בארץ שאלוהים עזב אותה. אבל פה אני רואה הכל כמו שהיה. כל הועלם מתמוטט, מתפורר לרסיסים ורק מושקה מחזיק מעמד. בני בכורי ישראל, לא יאבד בתוהו.

אבדוטיה

היית בטחנה?

פיאטק

את הזקן שלך פגשתי עוד בבוקר, על פרשת דרכים.

אבדוטיה

(נבהלת) אוי אלוהים, למוראוונקא הוא הלך?

פיאטק

ואם למוראוונקא, למה נבהלת כל כך?

אבדוטיה

לא נבהלתני. רק נדמה לך. מה אמרו, אין שקט בעיר, מה?

פיאטק

להיפף, השקט ובטח. שקט ושלווה. היהודים מקדשים את עצמם ליום הקדוש שלהם, ואני...

געגועים קופצים עלי כשאני רואה אותם. געגועים לכפר...

אבדוטיה

אמר לך משהו?

פיאטק

לא. מסרב לדבר. שותק ואפור כמו השמים בסתיו.

אבדוטיה

אז לאן הלך, לאן?

פיאטק

אולי, כנראה, לבית כנסת, אפשר...

אבדוטיה

איזה בית כנסת?

פיאטק

של היהודים בית כנסת. מקדש אדוני המקשה עורפו וממאן להיכנע.

אבדוטיה

מה אתה מקרקר שבן אדם לא יכול להבין.

פיאטק

כדי להבין מה שקרקרתי, דודה, צריך אדם ללמוד חכמה ודעת! לא ידעת שיום הכיפורים היום?

הגדול והנורא ליהודים! חשבת שלחינם סערה בחוץ ומבול ניתך ארצה? זה השטן המקטרג של

ישראל מתרוצץ על פני השדות השוממים.

אבדוטיה

יזום מאריה... (מצטלבת מפחד)

פיאטק

רגע, בעלת הבית, גם אני... (מניע ידו באוויר) מה זה, דודה, נר האלוהים לא דולק אצלך?

אבדוטיה

אל תכעס, אבא קיריל, שמן, זה הרי לא משיגים.

פיאטק

אבל נפט, אומרים, יש אצלכם בטחנה, חביות חביות, אומרים... מושקי לא מרשה? נו, על מושקי

לא שואלים שאלות. (לטאניה) ואת, יפה שלי, יושבת פה גלמודה וערירית, אנא פנה דודך, בעלך,

הצעיר באלפי יהודה?

טאניה

לא יודעת...

פיאטק

פיאטק יודע... (בסוד) הלך לפלשתינה!

טאניה

לפלשתינה!?

פיאטק

לפלשתינה, לארץ הקודש, נו, לאן שכל צעירי היהודים הולכים עכשיו. מושקי הרי מזרע היהודים,
לא?

טאניה

אז מה?

פיאטק

אז גם יעקב. כאב – כן בנו. חצי – חצי. חצי יהודי – הולך לפלשתינה.

אבדוטיה

מה אתה נובח שם, אבא? כל כך השתכרת?

פיאטק

שיכור ולא מיין, כמו שאומרים. רק מיי"ש פשוט (מוציא מכיסו בקבוק) אנשים טובים ריחמו
ונתנו. לבד עשו. מלאכת יד. בבית, ומה, לא תמצאי אולי, בעלת הבית, איזו פרוסת לחם קטנה
מסתתרת שם אצלך? או איזה מלפפון כבוש קטן לקינוח, מה.

אבדוטיה

לחם איפה אקח לך ברעב הזה, טפו, ועוד מלפפונים התחשק לו...

פיאטק

אם כך, הרשיני נא לגמוע מעט בלי שום קומבינציות. (גומע) אי..... הרי זה פוחת והולך....

אבדוטיה

אי אי, אבא קיריל, עוד אתה מחטיא את הבשר, עוד אתה הורג את הנשמה בבקבוק.

פיאטק

ומה, מהנאה אני שותה, אמא? הרי מבדידות אני. שעת בדידות גדולה באה לעולם. אין יותר צאר,
גם את אלוהים גירשו מהבית. בכנסיות – רוח פרצים... אז גם אני, ככה משוטט ברחבי החופש,
לבד, בודד. עזוב כמו יתום עלוב ושותה, ככה קצת לשכרה...

אבדוטיה

ומי תקע לך את הראש במין כובע כזה? מה זה, מהשודדים האדומים נהיית?

פיאטק

לא שודדים, אשה לא מלומדה שכמותך! קומיסארים. רבולוציונרים. מבינה? את הכתר הזה
ירשתי על אם הדרך מקומיסאר הרוג. ואת חבירה, איך הקומיסארים בעיניך?

טאניה

אני, אבא, חושבת שהם היחידים שיעשו פה סדר בארץ.

פיאטק

או, סדר, סדר נפלא מאין כמוהו... גם כי תלך בגיא צלמוות, באמצע הכביש – שיכור להנאתך –
לא תירא רע, כי הבהימה לא תפגע בך ועגלה לא תעבור עליך – נאום אדוני! במסילות הברזל –
הרכבות – עומדות. הסוסים – שוכבים מתים. הס כל בשר! (לטאניה) חבירה, חוסי נא על נפש
פראבוסלאבית, יתומה ונידחת. ותני הנה מלפפונצייק לשמח לבב...

אבדוטיה

מה אתה מציק לה, מה, והיא לא בעלת הבית פה.

פיאטק

נו, תני לפחות חתיכת נייר מן הספר, לגלגל סיגריה (שולח יד לספר) נו, תקרעי דף אחד, יש לך הרבה שם...

טאניה

בבקשה, לא, אבא, זה ספר יקר.

פיאטק

מי חיבר אותו, יקר...

טאניה

טולסטוי

פיאטק

אה, גראף טולסטוי? צודקת. בטולסטוי אסור לזלזל. איש קדוש, מנוחתו עדן איך זה התגלגל טולסטוי ובא לבית של מושקה...?

אבדוטיה

איך... שילמו לו, התגלגל ובא. פלא? הנה, ארון מלא קנה אצל הפריץ הקוזלובי.

פיאטק

ואני שיכור לא שמתי לב... מה זה? זה הרי כס המלכות. אין כמוך, אין כמוך בני בכורי ישראל, (מרים ראש) או, והנה אוצר בלום אני רואה שם, נסתכל! (רוצה לעלות על הכסא)

אבדוטיה

לא ברגלים מלוכלכות

טאניה

אלו עיתונים ישנים, הזקן שומר אותם משנים קודמות.

פיאטק

(מתפעל) עיתונים ישנים! הרי בנרות מחפשים אותם ברחבי רוסיה. הרשי לי נא אמא, לעשות לך רקויזיציה קלה בבית. גליון אחד לניר סיגריות. (עולה על הכסא).

אבדוטיה

לא. שלא תעיז. אל תיגע כשבעל הבית לא בבית.

פיאטק

נו שיהיה ככה. אל תיגע – לא נוגע. רכוש זרים – קודש. רק להציץ, הרי חודשים לא ראיתי צורת עיתון.

אבדוטיה

אבל אחר כך למקום.

פיאטק

הרי אמרתי – רכוש זרים, קודש. (יושב לעיין, נכנס אליושקה)

אבדוטיה

הנה הוא בא, השד הגיבן. איפה היית עד עכשיו?

אליושקה

רעיתי את הפרות עד שהתפוצצו.

אבדוטיה

וחלב, יש?

אליושקה

לא זזתי מהם עד שהתנפחו ככה...

אבדיוטה

ואף אחד לא פגע בהן?

אליושקה

פגע? בטח שפגע. פגעו. צעקתי "הו" – ישר בא אבא עם הרובה.

אבדוטיה

ואתה? אתה לא מצצת שמה?

אליושקה

טפו, שהרעם יהרוג אותי, מה פתאום? טיפה לא!

אבדוטיה

ואני צריכה להאמין לך, טינופת... (לפיאטק) הנה לאן הגענו, איכרים מכפר אחד מתנפלים על פרות בשדה של השכן מכפר שני, וחולבים אותן. ומה אתה חושב שהשד הגיבן לא עושה כך? משתטח מתחת לפרה, ומוצץ, ככה ימצצו לו העלוקות את הדם, דם כלבים!

אליושקה

(מחייד אל פיאטק) שאלוהים יעניש אותי!

אבדוטיה

(לאליושקה) מה אתה מסתכל, אתה רואה, לא? אבא קיריל. אורח. תיגש אליו ויצליב אותך.

אליושקה

כבר ראיתי וכבר הצליבו אותי. תני לי לחם, דודה, לחם, להצטלב אני יכול לבד.

אבדוטיה

אך זה קוף מגודל! האלוהים לא סתם הלביש לך יבלת על הגב. בוא תכניס את הפרות לרפת. (לטאניה) ואת, שבי פה. אני כבר אסתדר איתו (רומזת לה להשגיח על פיאטק. יוצאת).

טאניה

אליושקה! חכה (בצד) תגיד, הם הלכו לשם?

אליושקה

הלכו, גברת, בטח שהלכו רק הלכו? לפנות בוקר הלכו. משלושה כפרים התאספו והלכו.

טאניה

גם הוא? אתה בטוח שהלך איתם?

אליושקה

נו בטח איתם. אמרו שככה, לא ידע, בבטוח. אמר, אולי בעל הבית ידע, ואז... אמרו לו – "בא, פחדן" הבחורים...

טאניה

מנין לך?

אליושקה

סיפרו, הבחורים של אקים. מה את דואגת, זה משחק עם היהודונים. חכי עוד יביא לך מתנות מהעיר, מטפחות משי. מה, הבחורים של אקים אמרו בכפר, שבערב ימלאו את הבית כל טוב. גם

בחורות יהודיות אמרו שישחבו הנה. שיהיה שמח. אם לא ה-(גבנת) הייתי רץ יחד עם כולם. גברת,
אמרת, תתני לי גבינה יבשה אחת...

טאניה

מה?... טוב... אחר כך... מחר

אליושקה

אבל שלא תשכחי. אם הייתי מספר את זה לבעל הבית הייתי מקבל שתי גבינות. (יוצא)

פיאטק

משהו סוער אצלך מאוד, חבירה. מרשה לעצמי לשאול – מה הסיבה?

טאניה

...אה? חכה רגע, אבא קיריל, אני תיכף חוזרת (יוצאת וחוזרת) הנה. הנה לחם והנה מלפפון.

פיאטק

הוי, מלפפונצ'יק, הוי!

טאניה

תגמור לפני שהזקנה באה.

פיאטק

יזוס, יזוס, מלפפונצ'יק... לא בחלום, לא בלילה, בהקיץ – לא בתי, לא, לבי לא מרשה לי לאכול
אותו. אה! להחביא! (מביט בו ובוכה) מלפפונצ'יק יתום ועלוב שלי, איכה נשמרת לנפשך בתוך
החורבן הגדול? (עוטף בעיתון ומחביא. טאניה בצד בולעת דמעותיה) למה גם את בוכה? אני הרי
בוכה מרוב חולשה...

טאניה

רע לי, הוי, כואב לי...

פיאטק

אולי קשה לך פה עם היהודים...? (טאניה מנענעת לא ופיאטק מחליק על שכמה)

אבדוטיה

(פורצת עם כלי החליבה, צורחת) טינופת, נבלה מטונפת. מה, לא מראש ידעתי שימצוץ את
הפרות? עד הטיפה האחרונה. הנה, בבקשה, תראי כמה הוצאתי. תסתכל גם אתה, אבא, תהיה עד.
אוי, שד גיבן, מה שאני אעשה לך, כמו כלב תזחל פה מרעב (יוצאת). הדלת נפתחת, נכנס יעקב,
מצחו חבוש בסחבה מלוכלכת בדם)

טאניה

יעקב!

יעקב

(מציץ) אבא לא בבית?

טאניה

איננו, אמא! מה קרה לך?

יעקב

איפה אמא?

טאניה

הנה היא באה (אבדוטיה באה נתקלת ביעקב הפונה מטאניה) אלוהים, מה זה, ירו בד?

אבדוטיה

מה זה, מה קרה לך?

יעקב

תני חתיכת בד נקי, ומים. מהר.

אבדוטיה

מים, אני רצה להביא מים. אלוהים שירחם עלינו.

טאניה

אני מביאה צמר גפן, יש לי בחדר צמר גפן נקי (רצה)

יעקב

מי צריך את הנקי שלה, בד! בד ומגבת

אבדוטיה

(מביאה קערת מים) מים, הנה מים, אוי ואבוי לי, מה קרה לך, מה...

יעקב

אל תצעקי, מה קרה? כלום לא קרה. תרחצי מהר (מסיר את הסחבה)

אבדוטיה

חושך לי בעיניים, אני לא רואה כלום

טאניה

הנה צמר גפן.

יעקב

מה היא נדחקת עם הגפן שלה, לכל הרוחות? אור, תדליקו את האור

טאניה

רגע..

אבדוטיה

עכשיו אני רואה, זה הרי פצע במצח.

יעקב

עמוק?

אבדוטיה

כן... לא.. לא כל כך רק הפנים מכוסים דם.

יעקב

מהר, תרחצי מהר, לפני שהוא מגיע..

טאניה

הנה מגבת נקיה.

אבדוטיה

תרים את הראש, תרים ממש, מי זה פצע לי אותך?

יעקב

אף אחד לא פצע אותי. אני קיבלתי מסוס.

אבדוטיה

מסוס?

יעקב

שמעת, לא!! מסוס, עזרתי לדפוק פרסה לסוס, וקבלתי בעיטה. ומספיק לשאול, די!

אבדוטיה

יזוס, נס שלא מעך לך את הגולגולת

פיאטק

כנראה שזה היה סוס אציל רוח, מכיוון שפגע במקום נעלה כל כך...

יעקב

מי זה? מי מדבר שם?

אבדוטיה

אל תבהל, זה אבא קיריל.

יעקב

מה הוא מחפש פה?

פיאטק

באתי לראות את שלום עם ישראל...

יעקב

שיכור, אה?

פיאטק

שיכור קמעא...

אבדוטיה

לא לזוז, אל תזוז עכשיו. רגע, זהו, רחצתי, עכשיו לך לחבוש לך...

יעקב

נו איפה הצמר גפן שאמרה?

טאניה

הנה, יאשינקה

אבדוטיה

זהו, ככה יותר טוב. אל תדאג, זה יתרפא מהר.

פיאטק

אבל לנצח נצחים ישאר (מביטים זה בזה) אות קין!

טאניה

אתה רואה, יעקב, לא רצית לשמוע לי.

יעקב

מה לשמוע? אני יורק על כל זה. כן, על כולכם אני יורק. (לאמו) מה היא עומדת כאן, שתלך מפה.

אבדוטיה

לכי, מתוקה שלי, אל תרגיזי אותו. (טאניה יוצאת)

פיאטק

למה גירשת אותה מפה, קוץ ממאיר שכמוך? אי, יאנקיל, יאנקיל...

יעקב

קם ומסתער על פיאטק) ואתה כומר שיכור, עוד פעם אחת תוציא את השם הזה מהפה ואני מרסק לך את הראש.

פיאטק

לא, לא, תרגע, אני חלש וקטן, אתה תקבור אותי.

יעקב

(כבוכה) שמעת אותו?! יאנקיל, יאנקיל הוא קורא לי...

אבדוטיה

מה זה באמת, אב קדוש, מה באת הנה לקרקר כמו עורב? מספיק רע גם בלעדיך

יעקב

אני לא יאנקיל, אתה שומע? אני איכר, רוסי, פראבוסלאבי, אני אראה לכם מי אני, לכולכם (מכה על ליבו) את הדם! את הדם שלי אני אתן בעד הכנסיה הקדושה!

פיאטק

אבל למה בקול צועק כל כך? וגרוף הרשע הזה למה...?

יעקב

אתם כולכם רודפים אותי. אתם מציקים לי עד מות. למה נתן לי שם יהודי כזה, למה? רק בשביל לעצבן אותי, שהנוצרים יצחקו לי...

אבדוטיה

על מה אתה מדבר, שם טהור הרי יש לך.

פיאטק

שניים מתוך שנים עשר השליחים של הכנסיה הקדושה נקראו יעקב. זה שם נעים מאוד. והאבא של שנים עשר השבטים, לא קראו לו יעקב?

יעקב

הנה, שמעת? שם יהודי

פיאטק

אבל אשתך מה עשתה לך שאתה מאשים אותה?

יעקב

הוא נתן לי אותה. מה שהוא רצה. חלשה, פנים לבנות. כולם צוחקים לי, קוראים לה "חייקה".

פיאטק

אתה לא ראוי לה, נפש עדינה יש לה.

יעקב

לא צריך עדינות, אשה כפרית אני רוצה. עם בשר, אתה שומע? לא דמעות לא רכרוכית (זורק את הספר ארצה) רק לדפדף באלה היא יודעת, בספרים היהודים המחורבנים. פעם אחת אני אנקום בו, פעם אחת, את תראי...

אבדוטיה

שקט. לא מדברים על אבא ככה.

יעקב

מי אבא שלי מי?

פיאטק

אביך, פרעווש, איש יקר שכמוהו אין. קמצן זה כן, כמו כל היהודים. אבל – איש נקי אוהב צדק. ישר וגם צלול! ואני – אני מכבד אותו במידה גבוהה! בזמן שאנחנו בזבזנו והשתכרנו ושתינו את הארץ שלנו כולה – אצל מושקה שמורים עדיין מלפפונים כבושים במרתף. מושקה זה עץ ישראל העתיק אשר לא ירקב לעולם.

יעקב

אבל אני מה? יהודי, לא? יהודי?

פיאטק

(מתבונן בו) אה לא, לא. קשה לקרוא לך יהודי...

יעקב

אז מי אני?

פיאטק

אתה מן העץ ההוא, תפוח. רקוב.

יעקב

רקוב?! טוב, אז מיד תראו מה אני הולך לעשות... (יוצא)

אבדוטיה

ברח! (יוצאת אחריו)

פיאטק

(עולה על הכסא ולוגם) אי, תפוח רקוב (נכנס הברילא, במדים קרועים ורובה ישן).

הברילא

בעל הבית איננו?

פיאטק

היום אני פה בעל הבית, מה רצונך? (הברילא מחייך) אל תראה לי את השיניים שלך, דבר!

הברילא

מה דבר? לא ענייך. באתי להגיד – כח לשמור יותר – אין! ומטרידים. האיכרים מטרידים, והמקל – לא רוצה לירות. אי, פיאטאטשוק! גרדת לך קצת וודקה? תן קצת, נשתה... (שולח יד)

פיאטק

למה לא רוצה לירות?

הברילא

השד יודע אותו... לא רוצה וזהו. עוד במלחמה עשה צרות. בן כלה כזה. לא זז אפילו תתפוצץ. תן קצת, נשתה, פיאטאטשוק.

פיאטק

אסור. אתה בתפקיד חשוב. שומר רכושו של מושקה. לך אסור לשתות.

הברילא

תן קצת אחת קטנה. רחמים פיאטאטשוק. נו, תן כבר. מה? לא? אז אני יורה בך. (מכוון)

פיאטק

אתה תיזהר עובד אלילים שכמוך! עכשיו הוא דווקא ירה פתאום. קח שתה, אבל תאמין באלוהים ואל תגמור אותו.

הברילא

מה, רק ככה בשפתים, לגעת, מלמעלה (גומע ורוצה לגמוע שנית)

פיאטק

די, חמור פרא. (מחביא את הבקבוק) מה, מטרידים העם האיכרים אתה אומר? ולמה?

הברילא

השד יודע. בגלל הנפט. אומרים על מושקה לקח לעצמו את כל הנפט הם אומרים הכלב המומר. אז

מטרידים. ואיך תברח מהם? נעשה לו כמו לכל היהודים, הם אומרים. הנה בא מן העיר איזה

איכרון, אומר כאילו שם כבר שחטו את כל הזיידים. עד הסוף ככה.

פיאטק

מה אתה מדבר, איפה?

הברילא

בעיר, נו, במוראוואנקא, אבל כמה ברחו הוא אומר, מתרוצצים לא רחוק מפה ביער כמו שפנים,

הוא אומר... (מגחך)

פיאטק

(מזועזע) חזיר בור שכמוך! (נכנס מושקי, אחריו אבדוטיה, לוקחת את קערת המים יוצאת איתה

וחוזרת. מושקי צונח על הספסל)

מושקי

(שהבחין בהברילא) מה יש לך פה?

הברילא

(מסיר את הכובע) בדיוק באתי להגיד...

מושקי

מי שומר בטחנה?

הברילא

אליושקה שלי, אבל העם, בעל הבית, האיכרים...

מושקי

תחזור מיד לטחנה.

הברילא

מה שבעל הבית אומר, אבל הרובה...

מושקי

לך מפה, אמרתי לך, בן כלב, מיד לטחנה – (הברילא יוצא)

פיאטק

היית צריך לשמוע אותו קודם, פיראפונטוב.

מושקי

גם אתה פה? מה אתם נדחקים הנה כולכם? החוצה!

פיאטק

אתה מרוגז, אני רואה, ומבין למה, אבל גם אותי היית צריך לשמוע

מושקי

לא עכשיו. לא עכשיו. צא מפה. כולכם החוצה. כולכם החוצה, טינופות, בני כלבים.

פיאטק

הולך, הולך... אי, בן-אדם.. (יוצא)

מושקי

(מתהלך בחדר) טינופות מחורבנות. נבילות. חיות אדם. (לאבדוטיה) איפה יעקב?

אבדוטיה

יעקב הוא...

מושקי

דברי. (טאניה יוצאת מחדרה, לטאניה) חזר יעקב?

טאניה

חזר... כן...

מושקי

למה את לוחשת, אני שואל, חזר או לא חזר?

אבדוטיה

חזר, מושקה, בטח חזר.

מושקי

(לטאניה) מזמן?

טאניה

עוד לפני הצהריים. הוא שמע שיש רעש בעיר ומיד חזר. לא רצה ללכת. אפילו מגפים לא קנה.

מושקי

(נושם לרווחה) אהה. ועכשיו איפה הוא.

טאניה

עכשיו? איפה הוא יכול להיות? אולי בטחנה, אולי במקום אחר... (אבדוטיה מהנהנת על כל מילה)

מושקי

(לאבדוטיה) את – דברי!

אבדוטיה

זה גם מה שאני אומרת, הנה, יעקב שלנו...

מושקי

מה יעקב?

אבדוטיה

נו, יעקב, שום דבר. רק במצח שריטה יש לו...

מושקי

איך במצח?

אבדוטיה

הנה, פירזל סוס הוא פירזל, נו, בעט בו, הסוס.

מושקי

סוס של מי, סוס?

אבדוטיה

של מי? אני יודעת של מי? בטח מישהו מהאיכרים בכפר ביקש שיעזור.

מושקי

מה יש לו לחפש בסוסים של האיכרים בכפר? תלכי ותביאי אותו מיד. ואת הצעירה תשלחי הנה.

טאניה

(נכנסת) קראת לי אבא?

מושקי

כן, תגידי לי, מה היא סיפרה לי פה על יעקב?

טאניה

יעקב? אה, הרי אתה יודע שיעקב אוהב לטפל בסוסים.

מושקי

של אחרים, כן.

טאניה

הוא צעיר, מה יש לו לעשות?

מושקי

בטח לא עם האיכרים. הוא לא בן איכרים, את שומעת, לא בן איכרים.

טאניה

לא אני אשמה, אבא.

מושקי

את אשתו ותעצרי אותו.

טאניה

אתה כל כך מרוגז היום אבא.

מושקי

מרוגז...? יכול להיות. יכול להיות. כן. אולי. בואי שבי. עם מי אפשר לדבר פה חוץ ממך. (טאניה מתיישבת לשולחן, מושקי מסתובב בחדר. ברקע, מעבר לקירות עולה המולת תפילה, אנשים עטופי טליתות, מנגינת תפילת יום כיפור, הטלית מתנופפת ברוח, אורות.)
אני בא מהעיר עכשיו, טאניה. מה שראיתי שם הלב מתפוצץ. ואני לא קרוב להם, את יודעת (קול התפילה מתערב בקול הילדים "מושקילי החזיר" מושקי הצעיר (יעקב) העומד בפתח בית הכנסת מתכופף ומרים אבן. זורק במתפללים) גם לאהוב אותם אני לא אוהב, אבל... וגם לא מספיק רע עשו לי אז...? לא מדבר על זה (רעש והמולה ברקע, סכינים ומגלים, האורות הופכים אדומים, קול תופים ופעמונים דמויות עוברות ברקע) אבל הם בני אדם. לא אלוהים עשה אותם? לא... והנה באו איכרים שיכורים משתוללים בגרון, במגלים. הם וכנופיה של שודדים ורוצחים ויחד התנפלו ובעיר – אנשים רעבים. ונשים וזקנים וחולים ותינוקות. איך אפשר לסבול את זה? הלב מתפוצץ, טאניה, הלב מתפוצץ. ואת יודעת מתי? זה הרי היום הקדוש ביותר. זה היום הכי גדול וקדוש בשבילם. איום ונורא (הדלת נפתחת, מתגלה פיאטק).

פיאטק

בואו והכנסו, הנה אדוני הרב, הנה פה... (נכנסים מאיר באר ורחצי)

מושקי

מה זה? מי אלה?

פיאטק

אנשים אחים, מושקה, פליטים מיהודה, מבקשים מחבוא מחמת צר ואויב.

מושקי

אין פה מקום בשבילם. אין. קח אותם מאיפה שבאו.

פיאטק

מה אתה עושה, אומלל שכמוך. הרי אחים הם. עצם מעצמיד ובשר בבשרך. מוישה, מוישה. הושע

נא את בני עמך הנידחים אשר גורשו ממצרים (מושקי נדהם)

מאיר בר

זה – לא יהודי הוא?

מושקי

לא יהודי – משומד! אני משומד.

פיאטק

מושקה קוראים לו. שם מהתנ"ך.

מאיר בר

רגע... הוא מושקילי... מושקילי...

מושקי

...חזיר. מושקילי חזיר רצית להגיד, לא? שמעת עלי, מה? כן זה אני. ומה עכשיו, תברח? לא?

פיאטק

מה, הכרתם אחד את ה...

מאיר בר

פעם גרנו בעיר אחת. בואי רחצי נלך. אין לנו מקום פה.

מושקי

חכה, אל תלך. עיר אחת אמרת?

מאיר בר

מה זה כבר יעזור? את שמואל – מיכל החזן, אתה...?

מושקי

מה, אתה החזן? איך ה... אתה הבן שלו, איך קוראים לו?

מאיר בר

מה זה כבר יעזור, מאיר בר...

מושקי

הא! נו, אני זוכר. אני זוכר כזה בן של חזן.

פיאטק

הנה, ידידים משנים קדמוניות, ויתודע יוסף אל אחיו...

מושקי

וזאת מי, הכלה שלך?

מאיר בר

הבת שלי.

מושקי

גדולה כל כך... נו, תשב אם רוצה, תשב לנוח. טאניה, תקחי אותה כי היא כבר נופלת. (טאניה מוליכה את רחצי) וזה מה? הכסף שלך?

מאיר בר

כסף? לא, זאת הטלית, הנה.

מושקי

אה, היית בבית כנסת..

מאיר בר

הרי משם ברחנו. ערב יום כיפור היום ובאו לברך אותנו השכנים שעה לפני "כל נדרי". נו! (נכנים יעקב ואבדוטיה, יעקב נרתע ומביט אל מאיר בר ואל רחצי).

רחצי

(קמה, מביטה ביעקב בפחד) לומיר גיין טאטא, בוא נלך מכאן.

מושקי

מה זה? ממי היא נבהלה?

מאיר בר

מזה, אולי...

מושקי

ממנו?! אל תפחדי, ילדה.. (מושך אליו את יעקב ומניח יד על שכמו) זה הרי הבן שלי.

מערכה שניה

(כמו במערכה הקודמת, קולו של מאיר בר בתפילת יום-כיפור, מופיעות טאניה ורחצי)

רחצי

לאן את לוקחת אותי?

טאניה

אין לך מה לפחד. אין כאן אף אחד. הרי היית כל הלילה במרתף. תראי, בוקר, הכל בהיר כאן.

רחצי

היה לי טוב בחושך, האור מסנוור אותי. תניחי לי, אני לא רוצה להיות פה. אני רוצה לחזור לשם.

טאניה

אני מבקשת, לא, בואי שבי אתי קצת. מותר לי להציע לך אוכל? הרי צום אצלכם היום. עכשיו לא נפריע לאביך להתפלל שם. אולי גם את צריכה להתפלל? את לא מתפללת?

רחצי

על מה להתפלל?

טאניה

בבקשה, איך קוראים לך?

רחצי

לשם מה? רק באנו לרגע, לא נשאר הרבה.

טאניה

אני יודעת, אבל כל כך כואב לי הלב עלייך. רציתי לנחם אותך, אולי.

רחצי

תניחי לי, אני רוצה למרתף.

טאניה

לא, עוד לא. חכי עוד קצת, את לא... את התכוונת לבעלי במה שאמרת?

רחצי

לבעלך?

טאניה

זה שנכנס הנה אתמול, עם התחבושת. אל תכעסי עליו, ... זה לא נעים לי אבל... למה נבהלת ממנו?

רחצי

לא ידעתי שבעלך זה.

טאניה

ראית אותו שם במוראוואנקא?

רחצי

מה? אותו? אותו לא. לא זוכרת. לא זוכרת כלום.

טאניה

אז לא ראית אותו? ... והם, השודדים, פגעו בך? אני מתכוונת בעצמך ... בך...?

רחצי

את מאד סקרנית, לא? בשביל זה סחבת אותי מהמרתף?

טאניה

מה פתאום, למה את אומרת לי ככה. (מתיישבת לידה ומחבקת אותה) הרי גם אני כל כך אומללה כאן. אם ידעת כמה אני אומללה כאן, כמה קשה לי לחיות כאן. (בוכה על כתפה של רחצי)

רחצי

(נוגעת בה) את באמת קצת חלשה... בוכה...

טאניה

ואת, את לא בוכה.

רחצי

אני? אני הרי הולכת למות

טאניה

ואתמול מאד פחדת נכון?

רחצי

כן אתמול... אלף שנים כבר עברו מאז...

טאניה

את מדברת כל כך מוזר. זאת אומרת, את מדברת טוב את השפה שלנו, כמו משכילה, מהאינטליגנציה, וגם הפנים שלך מוזרים... הפנים צעירים והשיער התחיל להלבין.

רחצי

להלבין?

טאניה

לא שמת לב? פה בצדדים.

רחצי

כן... הלבין. יכול להיות. עבר הרבה זמן... היה לילה ארוך במרתף... אולי יש לך מראה?

טאניה

כן, רגע, הנה

רחצי

מה... כן, אני רוצה לראות... כן, לבן... לבן. נגמרו החיים... עברו...

אבדוטיה

(נכנסת) מהבוקר אני עם הפרות, מתרוצצת. לא נחה רגע. (מתיישבת) טאניה, אולי תצאי אליהם קצת לשעה אחת, על יד הטחנה עזבתי אותם. טאניקה, את שומעת, טאניקה?

טאניה

אחר כך, אחר כך.

אבדוטיה

למה אחר כך? זאת, מה היא יושבת פה, שיראו אותה בחוץ. לא מספיק להם המרתף?

טאניה

תשתקי, אמא.

אבדוטיה

מה? על מי את צועקת?

טאניה

שתקי!! (רחצי מה לפתח ויעקב נכנס. נרתע. רחצי עוברת על פניו סהרורית. טאניה פונה לחדרה)

יעקב

מה זה? מה ה"חייקה" הזאת עושה בבית אמרו שסגר אותם במרתף.

טאניה

היא קדושה!

אבדוטיה

קדושה ומתאפרת מול הראי. הנה תראה כמה קדושה.

טאניה

(צועקת) השערות שלה הלביונו פה בלילה אחד. את שומעת, השערות הלביונו (דומעת)

יעקב

מה היא צועקת פה? אם היא אוהבת אותם שתלך איתם. זה המקום שלה.

טאניה

ואתה! אתה... אתה...

יעקב

מה אתה? מה? מה היא רוצה.

טאניה

הרי אתה... הרי אלה קורבנות שלך. הרי אתה התנפלת עליהם אתמול עם החברים שלך, הרוצחים.

יעקב

מי אמר לך שזה אני?

טאניה

אני אמרתי. אני. אני מכירה את האסון שלי. נו, קום ותגיד שלא אתה! מילה אחת תגיד!

יעקב

מה היא נדבקה אלי, אמא?

אבדוטיה

באמת מה נדבקת בו כמו צרעת. מה את ממציאה עליו שקרים? זה בעלך, אל תשכחי. (טאניה בורחת)

יעקב

הנה, עכשיו תרוץ ותספר לאבא.

אבדוטיה

יאשינקה, אל תדבר ככה. היא לא תעשה דבר כזה. איך הצילה אותך אתמול ממנו? שכנעה אותך בדיבורים שלא היית בעיר בכלל. הרגשת באף – היא אומרת – ששמעה רעש, ומיד חזרת. כל כך יפה הצילה אותך. אני במקומה לא היה לי מספיק שכל לזה. סתם אתה נלחם איתה.

יעקב

שיהיה כך, שתישרף כבר. אמא, שימי אוכל, אני רעב.

אבדוטיה

אוכל... לא בישלת היום.

יעקב

לא בישלת, למה?

אבדוטיה

הוא לא אמר לי.

יעקב

הוא? מה קרה פתאום? אאאאה, צום יהודים הוא עושה לי פה.

אבדוטיה

שתוק. הוא בעל הבית, אל תשכח את זה.

יעקב

אז זה נכון. לא די שהוא מסתיר פה את האחים המצורעים שלו, גם את החגים שלהם הוא יביא הנה. אמא, צריך לגמור עם זה.

אבדוטיה

אלוהים יעניש אותך, יעקב

יעקב

למה את תמיד עושה את מה שהוא אומר לך? מה את, כלבה שלו? עכשיו תגידי לי – את פראבוסלאבית או לא. אח, תני לי לחם, אני הולך. נמאס לי להסתכל עליכם.

אבדוטיה

(פונה לדלת וחוזרת) סתם אתה מדבר ככה. אל תתחיל איתו. זה אבא שלך והוא יותר חזק ממך.

יעקב

עוד נראה, עוד נראה מי החזק

אבדוטיה

עוד דבר. אבא מרוגז מאד היום. הפצע הזה שלך מאד כואב לו.

יעקב

אמר לך משהו?

אבדוטיה

אמר? לא, לא אמר. אבל לא ישן כ הלילה התרוצץ כמו משוגע. וגם שאל את אשתך איפה נעלמת, כמה פעמים.

יעקב

את עזבי אותי. אני יורק על שניהם. אני יורק. תני לחם (ממשש את הפצע) משפחה ארוורה.

אבדוטיה

(חוזרת עם לחם וגבינה) אבל אם הוא ישאל, אל תשכח, תגיד לו על הסוס ושלא היית בעיר.

יעקב

אני לא ילד, מה את מאלפת אותי. חכי, אני אספר לו כבר... (אליושקה מכניס את הראש מהחלון)

אבדוטיה

לך, טינופת. אוכל אני אתן לך? רעל אני אתן לך. הסתלק. רגע, את המגריפה –

יעקב

למה את מגרשת אותו? בוא אליושקה תכנס, אל תפחד. למה את מגרשת את העם הנוצרי מהבית הזה.

אבדוטיה

נוצרי זה? זה כלב מוצץ את החלב לפרות, בעטינים.

אליושקה

שאלוהים יכה אותי, דודה, זה לא אני מוצץ, זה העם מוצץ. העם שונא את בעל הבית בגלל הנפט – אז מוצצים לו את החלב (מתגנב ומציץ לתוך החדר הפנימי)

אבדוטיה

איפה אתה דוחף את הפרצוף המחורבן שלך, שד מכוער. מה אתה מחפש פה?

אליושקה

את הזיידים. אמרו בית מלא זיידים יש לכם פה.

יעקב

מי אמר?

אליושקה

אקים. באמצע הלילה, אקים אמר, באו המון זיידים צעירים עם רובים, אקים אמר. וגם שהביאו תותחים.

יעקב

את שומעת?

אבדוטיה

שיתפגר הגנב.

אליושקה

האיכרים מתים מפחד. פוחדים לעבור כאן.

יעקב

הכל שקרים. אין יהודים כאן. רבע יהודי אין כאן. כלום. אתה שומע, אליושקה, פראבולסאבים אנחנו. אני אומר לך.

אליושקה

אם אתה רוצה אדון, אני רץ לספר בכפר.

יעקב

רוץ לספר לכולם.

אליושקה

מה עם הגבינה? אמרת תתן גבינה יבשה אחת.

יעקב

קח.

אליושקה

שלימה אמרת. אם בעל הבית היה מגלה הכל היה נותן לי שתיים. או, הנה הוא בא (מתחמק). יעקב מנסה לצאת בעקבותיו ונתקל במושקי)

מושקי

פה אתה? בכל הכפר חיפשתי אחריך לאן אתה בורח?

יעקב

צריך ללכת.

מושקי

אחר כך תלך. חכה פה. את זקינה, אל הפרות.

אבדוטיה

הצעירה עם הפרות

מושקי

שמעת מה אמרתי? אל הפרות. אני לא צריך אותך פה. (יוצא) שב. נו, שב אמרתי. אני צריך לדבר איתך.

יעקב

מה לדבר. תמיד לדבר.

מושקי

תפסיק למלמל, כמה פעמים אמרתי לך. ישנת בטחונה?

יעקב

אלא איפה אשן?

מושקי

בבית. בטחנה יש שומרים גם בלעדיך. למה התחמקת אתמול מהבית?

יעקב

אין פה מקום. הרי הכנסת את אלה, לא, את הז'ידיים...

מושקי

אהה. צפוף היה לך. לא היה לך מספיק מקום... ומה זה?

יעקב

מה זה. מה אתה נטפל אלי לכל שטות. מה אני – ילד? אני לא ילד שלך.

מושקי

תענה כשאני שואל אותך. מה זה?

יעקב

זה סוס בעט בי.

מושקי

סוס של מי?

יעקב

למה לך לדעת, סוס!... עברתי ליד הנפח, במקרה, אז קראו לי לעזור, איכר אחד.

מושקי

ואיזה נפח?

יעקב

הנפח הנובודבורצי.

מושקי

שהשד יקח אותך, במוראוואנקא היית?

יעקב

במוראוואנקא? איך יכולתי? הרי מהומות היו שם. ברחתי הביתה. אבל את המגפים אני אקנה בפעם אחרת.

מושקי

בסדר.

יעקב

אני לא ילד, אני יודע מה צריך לעשות.

מושקי

בכל זאת טוב עשית. (שהיה) תשמע יעקב, פעם אחת אני רוצה לדבר איתך כמו שמדברים עם בן בכור, בעניין חשוב... למה אתה מסתכל על הקירות כשאני מדבר איתך?

יעקב

אז איך להסתכל?

מושקי

ישר. כמו בן אדם, לא כמו חזיר. אתה לא איכר. יש משהו שרציתי לשאול אותך. זאת אומרת... זהו... מה היה אם היינו עוזבים את הכפר?

יעקב

עוזבים את הכפר?

מושקי

לנסוע מפה, ככה, לעולם.

יעקב

לאן לנסוע?

מושקי

לאן, עוד צריך לחשוב. אבל רחוב מפה. והכל הפוך. החיים. למשהו אחר.

יעקב

מי נוסע? גם אני?

מושקי

נו, על מה אני מדבר איתך?!

יעקב

למה לי לנסוע מהכפר?

מושקי

כדי שלא תשאר עם האיכרים. גם אני זר פה. אני לא במקום. הרי לא בין האיכרים נולדתי. ואתה, הבן שלי. אני ילדתי אותך. ואתה הולך אחרי. ועכשיו הזמן. כל אחד עושה מה שרוצה, חופש. מה אתה אומר לי על זה?

יעקב

אתה לא רוצה לחזור אולי, אל היהודים?

מושקי

מה. לא יודע. לא. זה לא יהודים ממש. זאת אומרת לא נוצרים. אבל גם יהודים ממש. לא. כמוני, ככה כמונו. ההורים – כן. הם – כבר לא. צריך לחשוב. זה מקום אחר, לא פה – רחוק... ארץ חדשה, הכל חדש. שדות, עובדים, כמו בביבליה. מכיר בביבליה? עם סוסים בשדה. ואנשים, רק כאלה, יעקב, כמוני... מה?

יעקב

ואתה רוצה גם אותי לסחוב אחריך?

מושקי

אני לא אכריח אותך. אתה תרצה בזה. ואם לא... בגלל זה אני מדבר איתך.

יעקב

טוב, אני עוד אחשוב. עכשיו אפשר ללכת?

מושקי

אפשר ללכת. ותזכור מה דיברתי איתך. ועוד דבר, אל תקשקש עם הבחורים בכפר – המטומטמים מאמינים שהחבאתי כאן גדוד יהודים עם רובים ותותחים. אז שיאמינו, החזירים (יעקב יוצא. מושקי פונה לדלת) אתה יכול להכנס, אף אחד לא יפגע בך. (נכנס מאיר בר עטוף טלית, מחזיר מחזור) חכה, רק רגע (יוצא ומבריא את הדלת) זהו, עכשיו תתפלל כמה שאתה רוצה, לא יפריעו לך. נו, למה אתה מסתכל? אה, היזוס! צודק שכחתי (מוריד את הצלב מהקיר) אל תפחד, בבית שלי לא יעזו לגעת בך. (מאיר בר עולה להתפלל את תפילת "עלינו", מושקי מביט בו. מופיעה אמו של מושקי)

מושקי

"אמא" (מופיע מושקי הצעיר)

מושקי הצעיר

אמא. אמא (מהעומק מופיע אביו של מושקי)

האב

מה אתה רוצה פה?

מושקי הצעיר

להגיד לך שלום באתי. הו. רנו. ממחר, הבן שלך כבר לא יהודי. בכנסיה. גמרנו. גוי! גמרנו!

האב

משומד! משומד! (מניף מוט על מושקי הצעיר. זה בורח כמה צעדים)

מושקי הצעיר

שתישרף רוצח. שתישרף רוצח!

מושקי

מושקילי – חזיר. מושקילי – חזיר! (סוטר לצעיר) ישרף אביך, מושקילי – חזיר, ישרף אביך!

מושקי הצעיר

אבא, תישרף, רוצח!

מושקי

רוצח! (מושקי הצעיר נרתע ובורח. העור מתעמעם. מאיר בר מבחין במושקי ומפסיק להתפלל)

מושקי

אולי תשב לשולחן יותר אור יש שם. זה "עלינו לשבח" נכון? עשית "אנחנו כורעים ומשתחוים" לא?
הא. אני זוכר משהו, מה אתה אומר? אני זוכר בתור ילד בבית הכנסת היינו צובטים את המתפללים
מאחורה כשהיו עושים "כורעים". פרחים... וזה מה? סידור? חומש?

מאיר בר

מחזור.

מושקי

מחזור? נו באמת. נכון, מחזור. שכחתי. הרי למדתי גם אני קצת. למדתי סידור, למדתי מחזור. הכל
שכחתי. כבר אז הייתי משומד. "מושקילי – חזיר". לא רציתי ללמוד. ואתה מה אתה? חזן? מלמד?

מאיר בר

לא חזן ולא מלמד.

מושקי

לי, שני מלמדים היו לי. אחד שחור ואחד צהור. את שניהם שנאתי. את המוות הרי עשו לי. אני לא
רוצה ללמוד – והם את המוות עושים לי. גם אבי היה איש רע. רשע. רוצח גמור. גירש מהבית. גירש
אותי מהבית. נו, שאלוהים יסלח לו. כבר מת. קודם נהיה עיוור, אחר כך מת. אתה זוכר אותו?

מאיר בר

למה לא אזכור אותו?

מושקי

גם אני זוכר את זה שלך. איש טוב. שותק. תמיד שותק. מה אתה חושב, טוב לבן אדם להיות משומד?

מאיר בר

אתה צריך לדעת יותר טוב מני.

מושקי

אבל מי אשם? רק אתם מצורעים. הייתי ילד שובב. אבל ילד. לא רציתי ללמוד, לא רציתי להתפלל. שנאתי אתכם, את אלה שלכם. את הגיבנים האלה. התפוחים החמוצים האלה. הייתי ילד אמיץ. רוצה לחיות. חיים, אוהב חיים. נו, צריך לרדוף אותי? לגרש במקלות מושקילי – חזיר קראו לי. הסגירו אותי לצבא נבילות. מושקילי חזיר? טוב, מושקילי – חזיר. אני אראה לכם מי זה מושקילי חזיר.

מאיר בר

כבר הראית...

מושקי

אתם חזירים. יותר חזיר ממני. אבל מה שפה, מי יודע. מי יכול לדעת. עשרים וחמש שנה. עשרים וחמש שנה הייתי משומד בין הגויים, בין בהמות, בין... בין...

מאיר בר

אם כך, כלומר... אם כך אולי תוכל לחזור, הרי עכשיו כולם חופשיים לעשות הכל. תוכל לטעום טעם פוגרום יחד איתנו...

מושקי

מה אכפת לי פוגרום – אין לי פחד. מה זה פוגרום, לפחד מפוגרום? יש הרבה יותר גרוע מפוגרום. אמרת לחזור? לחזור לאן? עוד פעם אליכם לעיירה? זה לא! שיתעללו בי ז'ידים, באצבעות מהחלון – הנה הולך החזיר, מושקילי – חזיר? מושקילי – חזיר הולך עם שוט ביד? את הכבוד הזה קח לך. אני שונא את הז'ידים שלכם שמה. עלובים, אוכלי חינם.

מאיר בר

או, הנה, ככה מדבר משומד...

מושקי

זאת האמת! אבל לאן הייתי הולך אתה יודע?

מאיר בר

נו...

מושקי

הנה. חכה. (עולה ומוריד עיתון מהארון) רוסית אתה יודע לקרוא. קורא רוסית?

מאיר בר

קורא רוסית.

מושקי

מה כתוב פה? פה, מתחת לתמונה?

מאיר

איך זה הגיע הנה? איפה מצאת את זה?

מושקי

תקרא, נו, קרא!

מאיר

"...איכרים יהודים בפלסטינה"

מושקי

הא! זהו. זה המקום. אומרים שהאנגלים נתנו את פלשתינה ליהודים, לא נכון? אמת?

מאיר

נו מילא, אומרים. אבל איך אתה יודע את כל זה?

מושקי

הכל אני יודע. מה חשבת, מושקילי חזיר, גוי?! הנה, רואה ספרים, רואה עיתונים, הכל בכסף הרבה כסף, שלי. לא מצאתי ברחוב. בן ארבעים למדתי לקרוא. ולמדתי! הנה, זה המקום שבלב אצלי. לחרוש, לזרוע, לטחון לחם. להיות כמו בן אדם, לא גיבן לא עקום. ומכונות יש להם שם טובות, מה? קונים שדה, בית, עובדים לבד. אני, בלי להפריע לאף אחד. תסתכל, זה בן אדם כמו מושקי, לא כמו המלמד. איפה הזקן? איפה "טלית קטן"? אתה רואה, אין! יש מחרישה, יש מעדר, יש עבודה. אתה יודע לחרוש? שם בעיר, מי יודע לחרוש? לא חשבת על זה, מה? שיכול להיות יהודי בלי זקן... ואף אחד לא אומר לו "חזיר"!

מאיר

ותגדל שם חזירים? זה ארץ הקודש!

מושקי

למי קודש? אתה מה תעשה שם? חזן? לא צריך. אני חייל הייתי – חייל צריך שם. איש עבודה. הורדנו יזוס? נוריד גם אבא של יזוס. שיעבוד. קודש... זמן חדש עכשיו בפלשתינה, איזה קודש? חול. יהודים של חול. כמוני, כמו הבן. לא יהודי ולא גוי. חדש. באמצע. מה אתה אומר?

מאיר

(מתפלל) "...ומפני חטאינו, גלינו מארצנו..."

מושקי

אתה מתפלל... מה זה עוזר? בסוף גם אתה, גיום כיפור ברכת כמוני, אל הגויים. אל מושקי חזיר. אל תדאג. בארץ החדשה לא מגדלים חזירים. אבל אתה תיסע לאמריקה. כולם הולכים לשם. לא צריך לעבוד. רק כסף. אני אסע לפלשתינה

מאיר

ואשתך, מה יהיה עליה?

מושקי

אשתי? מה אשתי שייכת לפה? כמו עגלה, שמים חבל על הצואר – והולכת אחרי הקרון... 25 שנה הייתי גוי בשבילה – מספיק לה. עכשיו, מה שתרצה. רוצה ללכת, לכי. רוצה להשאר, תשארי. אבל בן יש לי, בן. והוא יהרוס הכל.

מאיר

מה הוא?

מושקי

מה הוא? פרוח עלוב הוא. סתם. כלום... חוץ מזה... רע מאוד... טוב, יש גם אשתו של הבן. עדינה יודעת ספר. נו, אבל מה תעזור אשתו של הבן, אם הבן בעצמו שד שטן. הו, צריך לחשוב עוד. כמה צריך לחשוב. לא, קשה להיות משומד וקשה להיות יהודי (דפיקות על החלון) מי שם?

אבדוטיה

פתח, פתח אבא.

מושקי

הרי אמרתי שלא צריך אותך.

פיאטק

תן להכנס בעל הבית, דבר חשוב! (נכנסים אבדוטיה טאניה ופיאטק)

מושקי

מה קרה?

פיאטק

העם התאסף ובאים אליך.

טאניה

באים הנה מהיער. אליושקה סיפר.

אבדוטיה

הנה איזה דבר בישלת לנו. זאת החבילה שלך.

מושקי

למה הם באים הנה?

פיאטק

אמרו להם שרק שניים פה

מושקי

מי אמר להם?

פיאטק

עוף מהשמים.

מושקי

איזה עוף? אולי אתה היית העוף?

פיאטק

באמת מושה. מלבין פני חבריו ברבים. הלואי ואלוהים ישכח לך את זה ביום הדין...

מושקי

מי סיפר להם?

טאניה

בבקשה, לא עכשיו, צריך להתכונן לעצור אותם.

אבדוטיה

מה יש להתכונן. שילכו אלה מפה. למקום שלהם. הרי יהרסו עלינו את הבית.

מאיר

איפה הבת? נלך מפה

מושקי

אה? לא. לא אתם. היא תלך מפה. לסתום, בת קצבים! צריך שתדד שוב למרתף

מאיר

לא למרתף, לחושך, תנו לי, אני אלך אליה, נהיה לכל הפחות יחד.

טאניה

אני אלך אליה. תרשה לי ואני אלך אליה. אני לא אתן לגעת בה (יוצאים)

מושקי

איפה הברילא? (לפיאטק) תנעל את הדלת אחרי. ואף אחד שלא יכנס הנה. והוא – נשאר פה. לא יוצא. ברור לך? אני חוזר עוד רגע (יוצא. פיאטק נועל את הדלת).

אבדוטיה

איזה צרה. איזה אסון. איזה יום מקולל לכל הרוחות.

פיאטק

אל תקונני, אמא, אל תפחידי את הנפחדים.

אבדוטיה

אתה מאיפה נדבקת אלי?!

פיאטק

יותר טוב שתצאי לשמור על העוף.

אבדוטיה

איזה עוף?

פיאטק

על הגוזל שלך שלא יפגע בו הזקן...

אבדוטיה

אה? זקן? צודק. מיד. איזה אסון, לכל הרוחות (יוצאת)

פיאטק

נו, גוזל טורף (למאיר בר) חזק ואמץ אדוני הרב. רק חזק ואמץ אני אתך. כמה אתה מהודר לכבוד החג. כמו בתמונות של הקדושים שלנו. איזה שם קוראים לך, איש האלוהים? אליהו?

מאיר

הא?

פיאטק

השם, מה שמך אני שואל?

מאיר

מאיר בר.

פיאטק

בבקשה ישב אדון מאיר בר, רק בשבתו יבטח איש ולא יפחד. מאיר בר שם נעים. מוזיקאלי מנדלסון... רובינשטיין... מאיר-בר... יהודים כולם, ממעי ישראל יצאו. אני – רבי, בשם שלי לא יכול להתגאות. קטן. מתכבד להציג את עצמי – פיאטק. פעם, חמש פרוטות. אבל היום, גדל למיליון. בכל זאת לא תקנה כוסית וודקה בפיאטק. איזה ימים. מה דעתך, כבוד הרב, תכבשו את העולם, היהודים? אני אומר – אם כל העולם נגדכם, כנראה שאתם יותר טובים. מאיר בר... קראתי על מאיר בר בספר. פעם בילדות. במקהלה העירונית זימרת. איש גדול רציני להיות. עוד רגע הייתי שחקן. היה לי בפנים, הרגשתי, כשרונות. מה בסוף? זה הסוף (מוציא הבקבוק) קח, תשתה קצת. לחזק את הלב. מה? הנה ישו אדונינו, אחיך המסכן, גם הוא בירך על הכוס בסעודה האחרונה לפני שבאו לקחת אותו... (מאיר קם לברוח) איפה אתה בורח?

מאיר

לצאת מפה. תן לי לצאת מפה.

פיאטק

לאן אתה רוצה ללכת, איש מטורף? או, הנה מושקי בא. (מושקי והברילא עם הרובה נכנסים)

הברילא

איפה לעמוד – פה לעמוד?

מושקי

לא פה, בחוץ ליד הדלת. שאף אחד לא יכנס.

הברילא

מה שמתחשק לך, בעל הבית (על מאיר) זה הוא זה?

מושקי

לך, זה לא עניינך, לך...

הברילא

מה שמתחשק, בעל הבית. מה להגיד להם?

מושקי

פקודה קיבלת – אף אחד לא נכנס.

הברילא

אבל אם נתקעים פנימה...?

מושקי

תרדוף אותם. ברובה. ברובה תירה באוויר.

הברילא

קל להגיד. תירה. הרי הוא לא רוצה לירות הבן קלב

מושקי

החוצה!

הברילא

מה שמתחשק, בעל הבית, אבל באלוהים, לא כדאי להתלכלך בשביל יהודון אחד

מושקי

(תופס בעורפו) גולם! (מוציא אותו וסוגר את הדלת) אולי באמת יותר טוב במרתף שלא יראו.

מאיר

החוצה, החוצה.

הברילא

(פותח את הדלת) נו, בעל הבית הנה הם באים...

מושקי

הא? (ראשים מציצים מהחלון) לך לדלת, לדלת, גולם מטומטם. סגור את הדלת. ואתה, למה להרגיז אותם (דוחף את מאיר לחדר ולוקח גרזן ליד)

פיאטק

לא, אבא לא. למה להרגיז אותם, אלוהים שבשמיים (מוציא ממנו את הגרזן).

קולות מאחורי הקירות

איפה הוא?/פה./זה הסוף/לקיר, נדביק לקיר/תוציא את המוצץ דם/נפט, אתה הנפט הוא מחביא אצלו/לחם, העם רעב ללחם/אני אומר אל תגעו בו/בפראבוסלאבים לא ניגע/זוז, תן לעבור/(אל הבית פורצים אקים, ראש הבריונים, ואיכרים)

ראש הבריונים

פיראפונטוב, מי זה?

מושקי

מה לך ולו? אני פיראפונטוב

ראש הבריונים

פראבוסלאבי? פראבוסלאבי?!

פיאטק

ומה? בטח פראבוסלאבי, אבא, רק פראבוסלאבי. מגזע קדוש הוא בא.

ראש הבריונים

ואתה מי?

פיאטק

או, אני עבד אלוהים. מציג את עצמי – קיריל קיריליטש.

ראש הבריונים

והכובע הזה?

פיאטק

היחיד שנשאר ברוסיה הקדושה. היתר מכרו בוודקה.

ראש הבריונים

(לאקים) מי החיה המשונה הזאת?

אקים

אה, זה שום כלום. פיאטק. היה משרת בכנסיה. שום דבר לא נכון אצלו פה.

פיאטק

אקים. אקימושקה, איש טהור, פרוש חסדך וגוננני כמו תחת כנפי ישו משיחנו.

ראש הבריונים

איפה יהודים שבאו אתמול?

מושקי

איזה יהודים?

ראש הבריונים

שני יהודים החבאת פה. אב ובת. לך תוציא אלינו.

מושקי

מה אתה, קבצן עלוב, מי הזמין אותך הנה? ואתם טינופות מאיפה לקחתם את האומץ להתפרץ הביתה, איך אתם עומדים לפני? בהמות, להוריד את הכובע. (מורידים)

ראש הבריונים

אהה! פקודות הוא מחלק לכם פה. לחבוש את הכובע מיד!

אקים

הרבה פחד הוא מפחיד פה.

מושקי

אתה אקים? נחש, תתבייש לך נחש, זאת התודה שלך על כל מה שקיבלת פה? למה באת הנה?

אקים

אני? מה אני? סתם ככה, מסקרנות.

מושקי

סקרנות? אני עוד אראה לך מה זה סקרנות...

ראש הבריונים

די לקשקש. את היהודים להוציא.

מושקי

שום יהודים אין פה. ואתה לא תעשה שום דבר בלי רשותי. כן, אל אחד מזקני הכפר אתה מדבר!

ראש הבריונים

נו, נראה... (צועד פנימה)

מושקי

(חוסם אותו) שום צעד קדימה.

ראש הבריונים

(דוחף אותו) אתה לא מרשה?

מושקי

פרחח, שלא תעיז!

פיאטק

אנא, אבי חנון ורחום, עשה חסד עם משיח אלוהים. אל תרד לשם. אל תרד לגיהנום

ראש הבריונים

גלמים, תקחו אותם מפה. (מתגלה מאיר בר בפתח החדר, חיזור כמת)

פיאטק

אל אלוהים אדירים, רחם עלינו...

ראש הבריונים

נו, אין יהודים אצלך, מה?

פיאטק

לא יהודי זה, אתה לא רואה? זה קדוש, תסתכל עליו, קדוש!

ראש הבריונים

מספיק קדושים כאלה ראינו. זקן, מכרת את נשמתך למחריבי הארץ. בשוטים צריך להלקות אותך (לאיכרים על מאי) תוציאו אותו. רגע! עוד בת יש לו פה.

מושקי

(חוטף את הגרזן) אל תגעו בו. עזבו אותו מיד. אני אומר לכם, עזבו אותו!

מאיר

אין צורך, אל תפריע להם (ראש הבריונים לוקח את הגרזן מידי, איכר צעיר מוציא את רחצי, טאניה אחריהם מעולפת).

האיכר

את זאת תפסנו במטבח. (רחצי מנסה להחליץ. טאניה צונחת על הספסל).

ראש הבריונים

קחו את שניהם. הולכים.

מושקי

לא, לעמוד. חכו רגע. חכו. אני אשלם לך כופר כסף בשבילם. כמה אתה רוצה?

ראש הבריונים

כסף אתה רוצה לשלם? בשבילם? אל תדאג, גם ככה תשלם. את החשבון שלך נעשה אחר כך. הולכים – הרבה יהודים מחכים לנו שם.

אקים

אם תשמע לי, אדוני, אני אומר לך דבר. אני אומר – אם לשלם – יעמוד וישלם. את הנפט למשל, שקבר בטחנה, למשל. אולי שלוש פרות חולבות שיש לו, למשל. והשעונים גם. מזהב, למשל, ששתל ברפת, מה שכולם יודעים. אם לשלם – יקום וישלם.

מושקי

טינופת, טינופת.

אקים

למה טינופת? אני מדבר לעניין, לא הזהרתי אותך, פיראפונטוב? כמה פעמים בזהירות עם העם. נו, לא שמעת, אז עכשיו תשלם.

מושקי

לשלם, אה? כלבים מצורעים, אני צריך לשלם? עשרים וחמש שנה ישבתי אתכם עם חיות מטומטמות, עם כלבים מצורעים אכולי כינים, נחנקתי בסירחון שלכם, טבעתי בצואה שלכם, הטנפתי ברפש שלכם – ועכשיו אני צריך לשלם. עכשיו אתם חוטפים את האורחים שלי מהבית, אנשים ישרים ונקיים שאת מי הרגליים שלהם, לא מגיע לכם לשתות, ואני צריך לשלם. אז קחו גם אותי. יחד איתם. קחו אותי, תהרגו אותי אוכלי אדם.

ראש הבריונים

נו באמת, קחו אותו. אצלנו אין פרוטקציה.

קולות

קחו אותו, קחו את הכלב. קחו אותו.

אקים

חברים, לא. בבקשה. לא לגעת בו. יש לו אישה פראבוסלאבית. גם יש לו למשל גם בן. גם כלה יש לו. רגע, את החשבון שלו נגמור בינינו, כמו שכנים טובים. (מושך את מושקי הצידה) הצידה פיראפונטוב, הפעם עשית טעות.

ראש הבריונים

לא תזיזו את עצמכם?

פיאטק

לא! אני לא ארשה את זה, בואי ילדה, אנחנו לא נרשה את זה אנחנו פראבוסלאבים מלידה (כורעים על הברכים)

קולות

זוז, פיאטאטשוק, הצידה.

פיאטק

אחי הפראבוסלאבים מה אתם עושים? רחמים. מה אני מבקש? רחמים. הנה, הנה אני בוכה בדמעות רותחות. אחי הפראבוסלאבים, אני משביע אתכם בכוח הצלב הקדוש. (מחפש אותו על חזהו) איפה הוא, מה זה, איפה הצלב, איננו, אין הצלב. מכרתי בעד וודקה, (צוחקים, עוברים מעליו) מושקה, תוריד את הצלב מהקיר, בוא נצא אל העם עם הצלב אולי ירחמו. איפה הצלב שלך? איפה הצלב, מושקה (מושקי מסתיר פניו, טאניה בוכה).

(האיכרים עם מאיר בר ורחצי יוצאים ומתגלים ברקע, באופק, נושאים מגלים וגרזנים. החפצים ברקע מוארים חליפות. שני צלבים מתרוממים ועליהם שתי דמויות. מאיר בר מופיע בדמות אביו של מושקי בין החפצים קול תופים ופעמוני כנסיה מצלצלים).

מערכה שניה

(מושקי ליד השולחן, מביט באביו. אביו נעם ובמקומו עומדת אבדוטיה)

אבדוטיה

איננו השד הגיבן, לא הוא ולא הפרות שום סימן אין מהם יזוס, יזוס. איזה יום צרה הנה, גם השמש שוקעת נו, זהו בדיוק. אולי להדליק את התנור? מאתמול לא אכלת, כלום, הלב מתייבש אצלך. למה, אבא, למה אתה מרוגז כל כך כל היום. על מה אתה מתאבל? מה זה, האח שלך? האבא שלך? המחותן שלך? הרי פעם גירשת אותם מכאן כמו כלבים. גם לי אמרת לגרש אותם. ולי קל? מה אתה חושב, אני קל לי? הלא נשבר פה בפנים. כל כך הרבה שנים הייתי איתך מה שרצית... אפילו חטאים עשיתי... כמו כלב, עבד הייתי בשבילך. נתתי לך כבוד. ועכשיו מה יש לי פה? כן, אל תתרגש, אבא, שאני מדברת ככה. אנשים זרים בבית ואתה מעליב, ככה שכולם ישמעו. "בת קצבים" למה קראת לי? מה גם את אבא שלי הוצאת מהקבר פתאום (בוכה) למה אבא, למה? כמו בית לא שלי עשית ממנו. כמו אישה זרה אני מסתובבת פה. גם אני וגם יעקב, הבן שלנו.

מושקי

תלכי מפה.

אבדוטיה

אבא, הרי אתה חולה. מושקה, בוא תכנס למיטה, תתכסה ותזיע.

מושקי

תלכי מפה (אבדוטיה עוזבת אותו. פיאטק נכנס בחשאי)

פיאטק

מה? עוד חי מושקה? ואני מת. כולי מת. זהו נגמר הכוח. איזה יום גדול היה היום. יום גדול ואיום (טאניה יוצאת ונעמדת לפני פיאטק) הו, ילדה גם את פה.

טאניה

נו, מה...

פיאטק

נו מה. למה לשאול. עינו אותו עד מוות. לצבו אותו על הצלב. עובדי אלילים. בגולגותא, שם. על הגבעה, ליד היער.

טאניה

את שניהם?

פיאטק

שניהם. יחד. עם עוד עשרה חשובים. אמרו בשביל 12 השליחים של ישו שמסרו את נפשם. שנים עשר ביחד.

טאניה

אתה היית שם?

פיאטק

לא, איך יכולתי. לא יכולתי לעמוד על הרגליים. הלכתי הצידה לשכב קצת. ונרדמתי. נו, עכשיו נס. עכשיו צריך נס. מושקה, מושקה, זה זמן גדול שאנחנו חיים. הכל חוזר כמו פעם. הלכתי ככה לבדי, לפנות ערב. אמרתי, גם לפני אולי תשע מאות שנה היה דבר כזה בירושלים עיר הקודש. מין איש עלוב וישר, בן בלי שם ובלי בית, מין קיריל קיריליטש כזה – שם למעלה צולבים את ישו אדוננו וכל העולם מתמוטט, וזה שוכב לו בבזך שיכור מקיא נרדם בשמש. כן, מושקה, אבל גדול. אני יודע. הייתי מתאבל איתך, למה לא. אבל אי אפשר. בעצמי ככה כמו אבל – עלה צהוב מקומט. עף ברוח. אני, כן. לא אתה. אתה? אתה כמו עץ אלון עתיק. שורשים יש לך בכל הארץ כולכם, ככה אלונים עתיקים. הנה בא רוח. בענפים סערה, רוח. הענפים עושים הו-אה-הו-אה-אה... כמה אתם מתים יפה. פיאטק בפינה ככה מת כמו עכבר בחור. עם בקבוק בכיס. שוכב בשקט כמו תולעת-פסססס, נעלמתי. ואתם – הולכים למוות כמו חתן. כמו ככה, עובדי אלילים צועקים "הוי, נפלה ירושלים" "נפלה יהודה בשבי. המונים. למה ניית נוצרי, מושקה, מה מצאת בנו? בשביל מה נתת את הגזע? הגזע, מושקה, הגזע אלוהים שלך. תתחרט באמת תתחרט. רק על הילדה חבל לי, בשביל מה לסחוב אותה הנה. נשמה נוצריה עדינה, יתומה מסכנה. למה סחבת לפה (טאניק בוכה, פיאטק ניגש אליה ומחבק את כתיפה, מושקי קופץ פתאום ורץ החוצה) מה זה? לאן אתה רץ, מה אתה משתולל, היי, הוא השתגע...

אבדוטיה

מה קרה פה?

פיאטק

הלך...

אבדוטיה

לאן?

פיאטק

לאן? לא יודע. אולי הדברים שלי נכנסו לו ללב.

אבדוטיה

הדברים שלך? עורב. מים רותחים על הראש שלך, אם התנור היה בווער היום

פיאטק

למה, אמא, למה?

אבדוטיה

למה? מה קרקרת לו? מה לחזור? לאן לחזור? אין לי צרות בלעדיך שגם אתה באת לנבוח עלי? מה אתה נובח פה כל הזמן? נובח ונובח נובח ונובח... טפו!

פיאטק

אולי את צודקת, אבל אמא, לכעוס לא צריך.

אבדוטיה

לא לכעוס, להודות לך... שהשד יקח אותך. שהכאב יאכל אותך, עורב שחור, שטן!

פיאטק

לא שטן! אל תזכירי שטן, אישה בורה. ימים מסוכנים, רק תשרקי לו והוא תיכף בא. ועוד הצלב הקדוש לא בבית, הנה.

אבדוטיה

מאריה. איפה הצלב, איפה הצלב?

פיאטק

ברח בגלל הקללות שלך. צריך להזהר בפה עכשיו, אמא, לכי שבי בשקט בצד (מציתת) אי, טוב השקט לאבלים. (מתיישב לשולחן מעיין במחזור של מאיר בר) הנה, תשאיר את התורה הקדושה. (מאיין באור) סודות עמוקים! אולי ההיפך? (הופך את הספר) לא, נדמה שעכשיו יותר גרוע. פעם בסמינריון לכמרים ניסיתי עברית. אבל גירשו אותי. בשנה השניה. הראש חופשי מדי אמרו. מאד חבל!

טאניה

לאן הוא רץ? אני פוחדת.

פיאטק

מוכרח לרוץ, צל אביו האובד רדף אחריו...

טאניה

אני רואה אותה מול העיניים, אבא, כל הזמן... רציתי להירדם, לשכוח, לא יכולה. ניסיתי עם הראש בכר, והיא באה אל החדר בשקט, עומדת בפתח, ומסתכלת, בעיניים המוזרות האלה שלה. כאילו צוחקת ממני.

פיאטק

ואני מה? אני לא רואה אותו יושב כאן לשולחן, עם בגדי-קודש עליו, ואור זורח מסביב לראש...?

טאניה

נכנסתי למטבח אליה בחושך, לבד ישבה שם. רציתי לנחם אותה. בכיתי נישקתי אותה, כתפיים, עדינות, אבל הלב כל כך אמיץ... ושותקת. כל הזמן שותקת. כאילו יש לה גאווה בלב.

פיאטק

והוא? גם הוא יושב פה בעולמות העליונים. אני מדבר, הוא שותק. איך קוראים לך, אני אומר לו – "מנדלסון" הוא אומר לי. ככה, רך, כמו מוסיקה מאלוהים. מ..נ..ד..ל..סון...

טאניה

היא היתה כל כך.. גאה כשיצאה אליהם. אל תיגעו בי, היא אמרה להם, לא בידיים שלכם. לבד אני אלך. ומה כתוב בספרים שיהודים פחדנים, מפחדים ממות.

פיאטק

כי הם תופסים את החיים חזק, בכל הכוח. מבינים את טעם החיים, הם היו הראשונים ורוצים להיות האחרונים. פה, על הארץ.

טאניה

אבל השקט, הולכים למות כל כך בשקט.

פיאטק

לא בשקט, רק נמאס להם חיים עלובים כאלה.

טאניה

נכון. בין לילה הלבינו לה השערות. ישבה פה בבוקר לשולחן ובכתה בראי: "הלבינו השערות, הלבינו". (בוכה) גם שלי ילבינו מרוב צער. תסתכל, אולי כבר הלבינו?

פיאטק

רגע, נראה... לא, עוד לא הלבינו. לפני הזמן ילבין הראש לאלה שידועים לשתוק. וגם אלה, השיכורים. את בעלת בכי. את שוטפת את הצער בהמון דמעות. חלשה, יתומה מסכנה שלי.

טאניה

גם היא אמרה לי כך, שחלשה. כל כך חלשה, אמרה לי (אליושקה נכנס)

אליושקה

דודה, שלום דודה, את פה דודה?

אבדוטיה

מי זה, הגיבן?

אליושקה

אני, דודה, יש לי מה להגיד לך...

אבדוטיה

איפה נעלמת תגיד.

אליושקה

נעלמתי? הרי אני פה. לא נעלמתי. לא אני נעלמתי, דודה.

אבדוטיה

אז מי נעלם? מה אתה מקרקר שם? מי, יעקב נעלם?

אליושה

יעקב? לא יעקב – הפרות.

אבדוטיה

מה פרות. איפה הפרות?

אליושקה

הרי אמרתי, נעלמו.

אבדוטיה

באת לצחוק לי, עקום שכמוך?

אליושקה

שאלוהים יעניש אותי אם באתי לצחוק. אין עוד פרות, דודה. יותר טוב לך להגיד שלום גדול לפרות. נגמר, אקים לקח.

אבדוטיה

אקים!?

אליושקה

אקים בעצמו. בא לשדה, הוא וכמה מוז'קים ככה, הקיפו את הפרות, והוררה – לרפת שלו.

אבדוטיה

למה, מה הוא יעשה עם הפרות שלי?

אליושקה

יחלוב אותם, דודה יחלוב אותם. הפרות שלו, הוא אומר. למה? הוא הציל את בעל הבית ממוות אחרי הצהרים. אם הוא לא היה בא – בעל הבית כבר לא היה פה, הוא אומר, אלא שמה, רחוק רחוק.

אבדוטיה

אה? מה זה? הם פרות שלי. לא אניא גידלתי אותם בידיים? כל התכשיטים שלי בפרות. אבא מה זה? שודדים?

פיאטק

שודדים? לא. לזה קוראים רקויזיציה.

אבדוטיה

מה רקויזיציה? את העיניים אני אנקר לו, את המעיים לעקור לו מהבטן (פונה לצאת נתקלת בהברילא).

הברילא

(פרוע עם רובה שבור) נו, די. עכשיו כבר די לי. מספיק.

אבדוטיה

מה זה מאיפה נדחפת?

הברילא

מספיק ודי. שמרתי ושמרתי, שמרתי ושמרתי – הכל עף ברוח.

אבדוטיה

אלוהים, מה קרה? נו, דבר לעניין, ראש מטומטם.

הברילא

שמרתי ושמרתי ופתאום זה בא. טראח!! לטחנה. שוברים, הוא עם כל העם שבכפר.

אבדוטיה

מי זה הגנב? אקים?

אליושקה

איזה אקים? מה אקים? בעל הבית הצעיר שלך.

אבדוטיה

יעקב?

הברילא

מי? הוא עצמו. כן. סחב והוציא את חביות הנפט. פתח את המחסנים של הלחם – הנה, הוא אומר, בבקשה, קחו הכל, אנשים פראבוסלאביים.

אבדוטיה

מה הוא עשה, אלוהים.

הברילא

הנה, הוא אומר, נו, לקחת, אנשים פראבוסלאביים! ומה? לקחו, הכל לקחו. מה שמצאו. מתחת לריחיים, חפרו שעוני זהב אולי יש שם. ואני בשיניים נתנו לי. את הרובה שברו. די.

פיאטק

ואת הזקן בעל הבית לא ראית שם?

הברילא

ראיתי. ראיתי וראיתי.

פיאטק

איפה הוא?

הברילא

שם הוא. עכשיו בא. רץ.

פיאטק

ומה אמר?

הברילא

אמר? כלום. מה יאמר? עמד והסתכל.

פיאטק

עומד ומסתכל?

הברילא

עומד ומסתכל.

פיאטק

זה לא מושקה.

טאניה

אמא, בואי נרוץ יהיה שם אסון, מהר.

אבדוטיה

אסון? מה? כן, נרוץ אנשים טובים. כן, נציל מה שנשאר. (יוצאות, פיאטק אחריהן)

אליושקה

אבא,

הברילא

מה יש לך?

אליושקה

תשמע, אבא, אולי גם אנחנו לוקחים משהו, לא?

הברילא

מה ניקח?

אליושקה

הרי הם באים עוד מעט לקחת גם מפה. הכל. אולי אנחנו קודם.

הברילא

(לא מבין ואז קולט) אי, כמה אתה פיקח, אליושקה, לגנוב, מה?

אליושקה

לא לגנוב, רק ככה לקחת משהו. לפני כולם. לא עבדנו אצל הכלב היהודי? בשביל פרוטות.

הברילא

אי, פיקח אתה. לא, מפחד.

אליושקה

ממי מפחד? אין פה אף אחד.

הברילא

גם זה אמת, נכון. אין אף אחד. מה אתה רוצה לקחת?

אליושקה

נמצא מה לקחת. יש לו במטבח גבינה יבשה. הרבה. יש צנצנות עם חמאה. יש כפות כסף שקנה מהקוזלובי.

הברילא

ואת זה תגנוב? הרי אמרו שהכל סגור במנעול.

אליושקה

נו, נשבור ונוציא.

הברילא

לא. לשבור לא רוצה.

אליושקה

טוב, אז מחבתות. הנה מחבתות נחושת.

הברילא

אולי רק כמה מחבתות... (אליושקה עולה ומוריד מחבתות מוסר לאביו) לא. אני מפחד. אלה מחבתות טובות מדי.

אליושקה

איזה גולם. לא סתם קראו לך מטומטם. קח ותחביא במעיל. בוא נצא לשדה.

הברילא

(פונים לצאת. הברילא חוזר) לא. לא רוצה. הוא יתרגז.

אליושקה

איזה מטומטם! איזה חמור. ולזה קוראים אבא.

הברילא

כן, אני חייל ישר. כל השנים שמרתי פה בטחנה באמונה (מנענע את אליושקה) בוא הנה, מאיזה אבא קיבלת את הגבנון העקום הזה בירושה?! אה, שד משחת מכוער. בא, הולכים. (יוצאים. נראים יעקב מושקי וטאניה. נכנסים).

מושקי

(דוחף את יעקב פנימה) הנה, באת לבית אבא הביתה.

טאניה

אבא מה אתה הולך לעשות?

מושקי

טאניה, את זרה. צאי החוצה. צאי פה עכשיו רק שניים. אב ובן. רק אבא ובן.

(אביו של מושקי מתגלה ולידו אמו. מעתה ידברו מושקי ואביו, טאניה ואמו של מושקי לסירוגין).

טאניה

לא, אבא, לא, אל תעשה לו כלום. תן לי, תן לי אני אדבר איתו. נו, יעקב. מה עשית? טוב עשית? מה עשית מסכן שכמו. מה עשית, איש בלי מוח? על הברכיים! רד על הברכיים לפני אביך. על הברכיים. די, יעקב. די, יעקב תגיד לו מילה אחת טובה. אחת פעם בחיים. (כורעת על ברכיה לפניו) מילה. יאשינקה. תפייס את אבא שלך, תגיד סליחה בוא, ביחד שנינו. בוא תבטיח שתהיה בסדר. שלא תעשה יותר ככה.

יעקב

מה נדבקת? (דוחף אותה ברגלו) זוזי את. יהודיה. חייקה.

מושקי

(ניגש מחייך אל טאניה) שמעת מה שאמר? שמעת. עכשיו לכי החוצה. צאי החוצה, יהודייה טיפשה (טאניה יוצאת החוצה) שב.

יעקב

(קם) מה זה בית סוהר פה? תן לי ללכת. תן לצאת אני אומר לך.

מושקי

(מושבי אותו ומתיישב מולו) ומי את? היא, נוצרית בת נוצרים – יהודיה. ומי אתה?

יעקב

פראבוסלאבי.

מושקי

ומי אני. מי זה שהוליד אותך?

יעקב

לא מעניין אותי. אתה, עזוב אותי.

מושקי

לא מעניין אותך. את הירושה של מי חלקת עכשיו?

יעקב

כל חייך שתית את הדם של העם. שלנו. היהודים שלך הרסו את הארץ. אתה צריך לשלם.

מושקי

מי אמר לך לדבר ככה, אקים? טפו, ריח של יין נודף ממך, איכרון. מה זה, שתית בשביל לחזק את הלב החלש שלך?

יעקב

תן לי לצאת, מה לי ולך, תן לי לצאת. אתה מחפש צרות. כל הכפר עומד מאחורי.

מושקי

כל הכפר מאחוריך... והיום בבוקר עוד חשבתי אחרת. חשבתי שאפשר לעשות ממך משהו אחר...

יעקב

לעשות ממני מה? יהודי?

מושקי

לא, לא יהודי. מה שהיה-היה. איש. איש רציתי שתהיה. לא חזיר מתגלגל ברפש. לא כלב מצורע. איש. שתלמד רציתי. להיות יפה, נקי. יש – איש!

יעקב

שאלך איתך לפלשתינה...

מושקי

איך אתה יודע?

יעקב

לא ראיתי אותך עם התמונה? מתפלל עם התמונה? מה אתה חושב, שאני אלך עם היהודים שלך? "הכל הפוך, חיים חדשים"... אתם לא רוצים לעבוד! אתה רוצה להיות כמותו, כמו הז'יד שהחבאת. גם שמה, בפלשתינה. תעבוד קצת, תחרוש קצת, ותהיה ז'יד כמוהו. ז'יד אתה. יהודי. בדיוק כמוהו. לא יעזור לך שום תחפושת. גם אם תוריד לו את הזקן. ללמוד בספר אתה רוצה, לא לעבוד. מי יחזיק לך רובה שם? מי ישמור עליכם? הברילא?

מושקי

שתוק!

יעקב

לא! אתה יהודי – לך לצלב. אין לכם כוח, טפו!

מושקי

שתוק טינופת!

יעקב

לא אשתוק, מה אתה מענה אותי? מי אתה בשבילי? אבא? אויב! הלכת והתנצרת ואתה שונא את כולנו. לי לא תשקר. אם רק יהיה לך כוח תהיה הרוצח הכי גדול שיש, אתה והז'יד הזה שהתחבא פה. כי אתה משוגע. הנה – טבלת אותי בכנסיה – וקראת לי שם יהודי. גידלת אותי בכפר – לא נתת לי חברים איכרים. תמיד קללות, תמיד מכות. קללות ומכות. גם לאמא. לכולנו. הז'יד, לפחות אני יכול להרוג אותו. אבל אתה מענה אותי. אתה הורס אותי. כולכם מענים אותי – רק יהודי! רק יהודי! כל הילדים לעגו לי, תוריד את המכנסים, תוריד את המכנסים. אז זה בחזרה, תקבל בחזרה. על הכל על הכל. למה, למה לא ירקת את הנשמה הארורה שלך שמה בין היהודונים שלך, לפני שבאת אלינו?

מושקי

נו מספיק, איכרון. רק דבר אחד תגיד לי – זה אתה ששלח הנה את הרוצחים הביתה? זה אתה?

יעקב

אני? 1 בסדר, ואם אני, אז מה?

מושקי

ואתמול, בעיר, במוראוואנקא, בפוגרום הייתי?

יעקב

ואם הייתי – אז מה. זה לא ענייך.

מושקי

והשתוללת שם עם החיות, כן? והיכית ביהודים, לא? ביהודים היכית? וזאת, בעיטה של סוס, לא? סוס בעט בך? (קורע את התחבושת ומתגלה פצע מבהיק אדום) סימן אדום, סימן של דם. מי עשה לך את הסימן, היהודים? האחים שלי היהודים סימנו אותך באדום? את הבן של מושקי-חזיר שפורע בהם פרעות. אאאאה. לא. לא. לא. לא אנשים עשו לך. אלוהים. יד אלוהים עשתה לך. כמו לאח ההוא, לאח הזה שבספר הקדוש. בספר היהודי. יד אלוהים. עכשיו אני מבין... עכשיו אני מבין... וככה אתה רוצה לחיות הלאה, להסתובב ככה בעולם? לא, אני לא אתן. אף פעם. אני אעקור אותך מן השורש. אני אעקור אותך בידיים האלה, שלי. (תופס בצווארוננו) בוא!

יעקב

לאן? עזוב אותי. אבא, אבא מה אתה עושה לי אבא, עזוב אותי, עזוב אותי אבא, לאן אתה סוחב אותי?

מושקי

לאן? למרתף, למרתף איפה שהיהודים. אני אעקור אותך בידיים האלה. מן השורש (סוחב אותו אל אחורי הבמה, שם התקבצו כל הדמויות מביטות בהם בדממה. מושקי פותח דלת ברצפה ומטיל את יעקב) זהו ככה. בן שלי מן השורש. לעקור אותך מן השורש. אלוהים. (יעקב דופק וצועק מבפנים) אתה דופק, מה? דופק לאבא. עוד מעט תפסיק. חכה עוד מעט. הנפט. איפה הנפט? חילקת לעם הפראבוסלאבי... אין דבר. עוד נשאר מעט, קצת. איפה זה? שם. עוד יספיק לשניים. לאב ולבן. לאבא ובן. לעקור. לעקור מן השורש. אותו ואת בנו. אותו. ואת בנו. הנה תראה מאיר-בר, הבן של החזן. תראה מה עושה מושקילי-חזיר. הנה תראו אותו ואת

בנו. את שניהם יחד, ביום אחד. יחד. (הבית עולה בעשן, מושקי לוקח את הספר מעל השולחן ונבלע בעשן).

- 10 -